Η αγορά εργασίας επιθυμεί περισσότερο χρόνο εργασίας – Το κράτος νομοθετεί

Αφορμή για την ψήφιση του νέου αντεργατικού νόμου, από την κυβέρνηση της ΝΔ, υπήρξε η υποχρέωση της Ελλάδας να ενσωματώσει την οδηγία της ΕΕ για την υποχρέωση των εργοδοτών να γνωστοποιούν τους ουσιαστικούς όρους της ατομικής σύμβασης εργασίας (Οδηγία ΕΕ 2019/1152). Ωστόσο, αυτή η νέα κρατική νομοθετική παρέμβαση δεν αποτελεί κεραυνό εν αιθρία στην ελληνική αγορά εργασίας και δεν αποτελεί απλά προϊόν της ενσωμάτωσης της οδηγίας, άλλωστε στο νομοσχέδιο εντάχθηκαν κι άλλες διατάξεις. Ουσιαστικά, πρόκειται για άλλη μια νομοθετική παρέμβαση που συνεχίζει τις πολιτικές απορρύθμισης της αγοράς εργασίας. Να το πούμε πιο απλά, το νομοσχέδιο τακτοποιεί εκκρεμότητες.

Ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και οδηγίες για την απασχόληση

Οι πολιτικές αυτές συνδέονται και ευθυγραμμίζονται με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την απασχόληση, που ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1990. Οι πολιτικές στοχεύσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών για την απασχόληση επικεντρώνονται, κυρίως μετά την οικονομική κρίση, στην προώθηση της «ευελιξίας με ασφάλεια» (flexicurity), στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Στην προώθηση δηλαδή των ευέλικτων μορφών εργασίας, ως μέσο μείωσης του εργατικού κόστους και προστασίας της κερδοφορίας του κεφαλαίου.

Σκοπός και της οδηγίας που ενσωματώθηκε στον νέο νόμο είναι η παροχή *της αναγκαίας ευελιξίας για τους εργοδότες ώστε να μπορούν να προσαρμόζονται γρήγορα στις μεταβολές της οικονομικής συγκυρίας και η διατήρηση της προσαρμοστικότητας της αγοράς εργασίας,* όπως αναφέρεται στις πρώτες διατάξεις της. Η υποχρέωση των εργαζομένων είναι η ετοιμότητα τους για εργασία αλλά και η προσαρμοστικότητα της εργατικής δύναμης τους στις ευμετάβλητες οικονομικές συγκυρίες. Παρ' όλα αυτά, το εργατικό δίκαιο παραμένει στην αρμοδιότητα των εθνικών κρατών, τα ανωτέρω κείμενα (soft law) δεν δεσμεύουν νομικά τα κράτη μέλη, η δε οδηγία(hard law) θεσπίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις στο πεδίο των εργασιακών σχέσεων. Ο συντονισμός και οι κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν επαρκούν, απαιτείται και η εκτέλεση τους από τα κράτη-μέλη. Οι απορρυθμισμένες αγορές εργασίας, στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες δεν είναι απλά προϊόν των ευρωπαϊκών απαιτήσεων ή των δανειστών αλλά το δυσμενές αποτέλεσμα της κοινωνικής σύγκρουσης.

Η κατάσταση της εργατικής τάξης στην Ελλάδα

Για να κατανοήσουμε πολιτικά τον νέο εργασιακό νόμο, θα πρέπει πρώτα να δούμε, συνοπτικά, την κατάσταση της εργατικής τάξης στην Ελλάδα. Να θυμηθούμε ότι μέσα από μια μακρά πορεία συστηματικών πολιτικών απορρύθμισης της αγοράς εργασίας δημιουργήθηκε ένα υπερευέλικτο μοντέλο εργασίας. Το μοντέλο αυτό διαμορφώθηκε και παγιώθηκε μέσα από επιθετικές νομοθετικές παρεμβάσεις, με μεγάλη ένταση και συχνότητα τη μνημονιακή περίοδο, που υποβάθμισαν τους όρους εργασίας. Κυρίως, κατάφεραν να επιφέρουν την κυριαρχία των ευέλικτων μορφών εργασίας, την ελαστικοποίηση του χρόνου εργασίας και την εξατομίκευση της σχέσης εργασίας. Οι αλλαγές αυτές συνοδεύτηκαν με μέτρα αποδιάρθρωσης των συλλογικών διαπραγματεύσεων και περιορισμού της συνδικαλιστικής ελευθερίας των εργαζομένων.

Το 2022, το ποσοστό των συμβάσεων μερικής και εκ περιτροπής απασχόλησης στις νέες προσλήψεις αντιστοιχεί στο 48,93% του συνόλου των συμβάσεων. Υπεγράφησαν 217 επιχειρησιακές συμβάσεις και καλύπτουν 27.369 εργαζόμενους και εργαζόμενες , οι οποίες επέφεραν ποσοστό μεταβολής μισθού μόλις 4,93% (Έκθεση απολογισμού του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας για το έτος 2022). Επίσης, οι ενεργές κλαδικές συμβάσεις και οι ομοιοεπαγγελματικές ΣΣΕ υπολογίζονται σε μόλις 38 και από αυτές, μόνο οι 8 έχουν γίνει υποχρεωτικές για όλο τον κλάδο. Οι αριθμοί και τα ποσοστά μας αποτυπώνουν το γεγονός ότι πλήθος εργαζομένων εργάζονται με εξατομικευμένους όρους εργασίας, με ευέλικτα καθεστώτα εργασίας, ενώ μικρό είναι το ποσοστό που καλύπτεται από συλλογικές συμβάσεις εργασίας.

Η δραματική μείωση των μισθών, της αμοιβής της υπερεργασίας και της υπερωρίας, που συντελέστηκε τις προηγούμενες δεκαετίες, μετέτρεψαν την ελληνική αγορά εργασίας σε αγορά φθηνού εργατικού δυναμικού. Τα εξαντλητικά ωράρια είναι ο δρόμος για την επιβίωση, πολλές φορές είναι ο δρόμος για τα θανατηφόρα εργατικά ατυχήματα. Μόνο το 2022 καταγράφηκαν (όσα καταγγέλθηκαν) 14.388 εργατικά ατυχήματα, εκ των οποίων τα 107 ήταν θανατηφόρα. Οι ανάγκες των φτωχοποιημένων νοικοκυριών οδήγησαν στην έκδοση 15.911 βιβλιαρίων ανηλίκων άνω των 15 ετών, ανήλικοι μισθωτοί εργαζόμενοι που κάλυψαν κενές θέσεις εργασίας (Έκθεση απολογισμού του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας για το έτος 2022).

Αποτέλεσμα αυτών των πολιτών είναι ότι, εδώ και δεκαετίες, η ενσωμάτωση μεγάλου αριθμού εργαζομένων γίνεται με όρους επισφάλειας, στις ρευστές αγορές. Έτσι, δίπλα στους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες, με πλήρη απασχόληση, βρίσκονται διάφορες «τάξεις» εργαζομένων, με διαφορετικά καθεστώτα επισφάλειας. Αυτή η ανισότητα στην κατανομή του όγκου εργασίας στις αγορές εργασίας, εξυπηρετεί την απορρόφηση των αυξομειώσεων της παραγωγής προϊόντων και της παροχής αγαθών. Επιπλέον, ένα ποσοστό της εργατικής δύναμης απαιτείται να είναι on demand.

Οι συμβάσεις «κατά παραγγελία», όπως διαμορφώθηκαν στον τελικό νόμο, δεν είναι τίποτε άλλο παρά η νομική θωράκιση της επιθυμίας του εργοδότη να καλεί τον εργαζόμενο, με ένα sms ή ηλεκτρονικό μήνυμα, λίγες ώρες πριν, να διαθέσει την εργατική του δύναμη με ελάχιστες εγγυημένες ώρες εργασίας. Είναι η θωράκιση της επιθυμίας του εργοδότη να αγοράζει ευέλικτο χρόνο εργασίας προσαρμοσμένο στις ανάγκες του.

Η αγορά εργασίας χρειάζεται ευέλικτο εργατικό δυναμικό

Τον σκοπό του νόμου αποτυπώνει με γλαφυρό τρόπο ο Υπουργός Εργασίας, Άδωνις Γεωργιάδης, στις διάφορες συνεντεύξεις που έδωσε πριν και κατά τη διάρκεια ψήφισης του νομοσχεδίου. Όπως δήλωσε *«σήμερα, επειδή υπάρχει πολύ μεγάλο έλλειμμα εργαζομένων ειδικά στη βιομηχανία, χρησιμοποιούνται εργαζόμενοι παραπάνω ώρες, για να βγαίνει η βάρδια και πληρώνονται "μαύρα". Πλέον, θα δίνεται το δικαίωμα να έχουν μία επιπλέον βάρδια το Σάββατο, με τον εργαζόμενο να δικαιούται ημερομίσθιο για την 6η ημέρα απασχόλησής του, προσαυξημένο κατά 40%».* Με δεδομένο ότι αυτή η παρέμβαση αφορά τις βιομηχανίες είναι σαφές ότι ικανοποιείται το αίτημα του Συλλόγου Ελλήνων Εργαζομένων (ΣΕΒ) για την 6μερη εργασία. Φυσικά θα ακολουθήσουν και άλλοι κλάδοι. Με τον ίδιο γλαφυρό τρόπο ο Υπουργός αναφέρεται στο δικαίωμα των εργαζομένων να επιλέγουν πολλαπλούς εργοδότες, με αύξηση των ωρών εργασίας τους έως 13 ώρες, εφόσον το επιθυμούν. Παρά την κρατική αφήγηση περί επιθυμιών και δικαιωμάτων των εργαζομένων, η επέκταση του χρόνου εργασίας ήταν αίτημα των εργοδοτών και έγινε νόμος.

Οι παραπάνω νομοθετικές παρεμβάσεις ουδεμία σχέση έχουν με την οδηγία. Γιατί όμως η κυβέρνηση κλείνει τώρα αυτές τις εκκρεμότητες; Γιατί, όλοι σχεδόν οι κλάδοι εργασίας (τουρισμός, επισιτισμός, μεταποίηση, κατασκευές, κ.λπ) αντιμετωπίζουν τεράστιες ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό λόγω της φυγής Ελλήνων και μεταναστών εργαζομένων. Επισημαίνεται ότι η Ελλάδα παρουσιάζει ισχυρή τάση απομετανάστευσης, ο πληθυσμός των νομίμων μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα μειώθηκε ως σύνολο (-16,01%). Ειδικότερα, την τελευταία δεκαετία, 105.925 Αλβανοί και 40.473 Βούλγαροι φαίνεται να έφυγαν από την Ελλάδα (Στοιχεία απογραφής πληθυσμού 2021, ΕΛΣΤΑΤ). Η κυβέρνηση προσπάθησε να καλύψει τα κενά με την εισαγωγή αλλοδαπού εργατικού δυναμικού (διμερείς συμφωνίες με Αίγυπτο και Μπαγκλαντές). Προς το παρόν, αυτή η μεταναστευτική πολιτική δεν έχει φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η κάλυψη των κενών θέσεων εργασίας θα γίνει και με εξαντλητικά ωράρια των εργαζομένων, ημεδαπών και αλλοδαπών.

Επιπλέον, η κυβέρνηση δίνει σαφές μήνυμα προς τους εργαζόμενους και τις εργαζόμενες. Στο άμεσο ορατό μέλλον δεν προβλέπονται αυξήσεις στους μισθούς. Ο υπουργός οικονομίας, Κωστής Χατζηδάκης, κρούει τον κώδωνα του κινδύνου ότι δεν πρέπει να τεθεί σε κίνδυνο η δημοσιονομική σταθερότητα και να κινδυνεύσει ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα 0,7% του ΑΕΠ. Ως εκ τούτου, περιθώρια για παροχολογία δεν υπάρχουν, τον λόγο έχουν οι «μεταρρυθμίσεις» στην αγορά εργασίας. Η κυβέρνηση γνωρίζει καλά ότι οι τελευταίες αυξήσεις που έκανε στους μισθούς εξανεμίσθηκαν από την ακρίβεια. Η απάντησή της είναι: όποια/ος εργαζόμενος ή εργαζόμενη επιθυμεί αξιοβίωτη ζωή, πρέπει να δουλέψει πολύ.

Το κράτος διεκδικεί το μονοπώλιο της πολιτικής

Το νομοσχέδιο κλείνει άλλη μια εκκρεμότητα. Αυτή του ν. Χατζηδάκη που επιτέθηκε βίαια στα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων και κυρίως στο δικαίωμα στην απεργία. Η προσθήκη μιας υποπαραγράφου στον ν. Χατζηδάκη αφορά την ποινικοποίηση της περιφρούρησης της απεργίας,

με την επιβολή ποινής φυλάκισης 6 μηνών και διοικητικό πρόστιμο 5.000 σε όποιον/α εμποδίζει ή ασκεί ψυχολογική βία ή καταλαμβάνει εισόδους χώρων εργασίας του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Στο κοινοβούλιο ο Άδωνις Γεωργιάδης δήλωσε ότι «*όποιος πάει να κλείσει είσοδο σε επιχείρηση θα συλλαμβάνεται και θα πηγαίνει στο αυτόφωρο. Το κράτος έχει νόμους και οι καραμπουζουκλήδες πάνε εκεί που λέει ο νόμος».* Το μέτρο αυτό είναι η απάντηση στις απεργιακές κινητοποιήσεις στη Μαλαματίνα. Ο νόμος Χατζηδάκη δεν είναι επαρκής ως προς την καταστολή των απεργιακών κινητοποιήσεων. Οι απεργίες κηρύσσονται η μία μετά την άλλη, παράνομες, επιπλέον χρειάζεται και η τιμωρία των απεργών. Το μήνυμα πρέπει να γίνει σαφές προς όλες τις κατευθύνσεις, τέλος στις απεργίες και στις συγκρούσεις, στα εργοστάσια, στα σχολεία, στα νοσοκομεία, σε κάθε χώρο εργασίας.

Το μήνυμα της κυβέρνησης είναι σαφές: αποστολή του κράτους είναι ο έλεγχος και η επιτήρηση των προσδοκιών των εργαζομένων και κάθε μορφής κοινωνικής σύγκρουσης. Άλλωστε, ο ΣΕΒ στη «διαβούλευση» για τον κατώτατο μισθό –ο οποίος καθορίζεται με κρατική απόφαση– δήλωσε ότι *χρειάζεται διαχείριση των προσδοκιών για περαιτέρω αύξηση των μισθών.* Ο δε υπουργός εργασίας στη βουλή το είπε ξεκάθαρα: «*το (δημοκρατικό) κράτος δεν είναι αδύναμο κράτος».* Το κράτος καλείται να παρέμβει για να αποτρέψει τις προσδοκίες των εργαζομένων για αυξήσεις ή για καλύτερες συνθήκες εργασίας. Να ελέγξει τον κίνδυνο της οργάνωσης των εργαζομένων σε συλλογικό υποκείμενο διεκδίκησης και αντίστασης. Ο πληθωρισμός των προσδοκιών των εργαζομένων αποτελεί κίνδυνο για την αγορά εργασίας και την κερδοφορία των επιχειρήσεων. Συνεπώς, το κράτος νομοθετεί, θέτει κανόνες και τάξη στην αγορά εργασίας για την προστασίας της ελευθερίας του επιχειρηματία και των επιθυμιών του.

Η οικονομία πρέπει να θωρακιστεί από τη δημοκρατία και την πολιτική. Οι εργαζόμενοι πρέπει να αποκλειστούν από το πεδίο της πολιτικής και αυτό δεν επιτυγχάνεται μόνο με το μονοπώλιο της νόμιμης βίας από μέρους του κράτους αλλά και από τη διεκδίκηση του μονοπωλίου της πολιτικής. Κάτι τέτοιο, μόνο ένα δυνατό κράτος μπορεί να επιβάλλει.

Μια συζήτηση που δεν γίνεται…

Το νομοσχέδιο έγινε κανόνας της αγοράς εργασίας, προσθέτοντας άλλη μια ήττα στον κόσμο της εργασίας. Άλλη μια ήττα του συνδικαλιστικού κινήματος, που, εδώ και δεκαετίες, βρίσκεται σε βαθιά κρίση. Οι οργανώσεις των εργαζομένων δεν κατάφεραν να ενσωματώσουν στους κόλπους τους τη μεγάλη μερίδα των επισφαλών εργαζομένων, το γυναίκειο πρεκαριάτο αλλά και τους μετανάστες και τις μετανάστριες. Η χαμηλή συνδικαλιστική πυκνότητα μας δείχνει ότι αμφισβητείται η συλλογική οργάνωση των εργαζομένων. Το νομοσχέδιο «πέρασε» σχεδόν σιωπηρά. Η σιωπή και η απόσυρση των εργαζομένων από τους τόπους της πολιτικής αφήνει χώρο στην επιθυμία του εργοδότη. Αφήνει χώρο στην εργοδοτική αυθαιρεσία. Η εργασία γίνεται τόπος φυγής.

Τα συνδικάτα απαιτούν 35ωρο, 5μερη εργασία και αυξήσεις στους μισθούς. Όμως, τα συνθήματα δεν αρκούν, χρειάζεται να επινοήσουμε τις μορφές συλλογικής οργάνωσης που θα εντάσσουν όλα τα

καθεστώτα της μισθωτής εργασίας. Χρειάζεται η ανακατάληψη των τόπων της πολιτικής. Πριν απ όλα, όμως, χρειάζεται να επανανοηματοδοτήσουμε την εργασία με τις ανάγκες και τις επιθυμίες των εργαζομένων. Είναι μια συζήτηση που πρέπει να γίνει.

*Το σκίτσο είναι δημιουργία του Πάνου Ζάχαρη και δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Ποντίκι.*